

УДК 378.011.3-051:37.014.3

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2019.24.194629>

МАРИНА ГРИНЬОВА

ORCID ID 0000-0003-3912-9023

СТАНІСЛАВ ГРИНЬОВ

НАТАЛІЯ САС

ORCID ID 0000-0003-0308-6092

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ – СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НУШ)

У статті автори обґрунтовують необхідність застосування методу моделювання до вирішення питання підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах НУШ. Аналізують основні теоретичні підходи до моделювання в педагогіці. Пропонують авторський алгоритм переводу потреб професійної діяльності в умовах нової української школи у зміст професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей. Характеризують виокремлені та адаптовані до підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах НУШ педагогічні підходи, загальнопедагогічні, спеціальні та специфічні принципи. Розкривають складові цільового, змістово-процесуального та контрольно-оцінювального блоків запропонованої моделі.

Ключові слова: професійна діяльність в умовах НУШ; модель підготовки майбутніх вчителів; педагогічні підходи та принципи; цільовий; змістово-процесуальний та контрольно-оцінювальний блоки моделі

Моделювання в педагогіці та сфері професійної підготовки зумовлене пошуком шляхів вдосконалення підготовки фахівців. Однак, у педагогіці немає однозначного ставлення до методу моделювання. До теперішнього часу ведуться суперечки про можливість його застосування в цій галузі. Відомо, що основною перевагою методу моделювання є синтез наявних знань про конкретний об'єкт і виявлення найбільш важливих невивчених сторін. У зв'язку з браком належного опрацювання теорії інноваційного управління та відсутністю досвіду цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх керівників навчальних закладів, особливого значення в контексті дослідження набуває метод моделювання, що застосовують як метод пізнання тоді, коли емпірична картина досліджуваного явища неповна й не схарактеризована докладно.

Ю. Бабанський справедливо зазначає, що моделювання в педагогічних дослідженнях виступає як вище і особлива форма наочності, як засіб впорядкування інформації, що дозволяє більш глибоко розкрити сутність досліджуваного явища (Бабанський (Ред.), 1988, с. 111). На думку С. Архангельського, у процесі моделювання між оригіналом і моделлю встановлюються відносини подібності, що розширює теоретичні та практичні можливості дослідження (Архангельський, 1980). В. Веніковим запропоновані такі напрямки зв'язку моделювання з навчальним процесом: гносеологічний напрямок; використання моделі замість оригіналу; модельно-інформаційний; аналітичний; загальнометодологічний; психологічний (Веніков В. А., Веніков В. Г., 1984).

В. Міхеєв розрізняє два основних підходи до моделювання. Перший підхід заснований на схематизації і спрощенні педагогічного явища, що дозволяє моделювання – застосування алгоритмічних моделей. Для розвитку педагогіки вищої школи важливо, щоб у будь-якому психолого-педагогічному дослідженні модельні побудови відповідали вже сформованим педагогічним поняттям, мали зв'язок з їх змістом (Міхеєв, 2010).

На підставі досліджень Б. Гершунського (Гершунский, 1998), А. Савельєва (Севельев, 2005), а також методологічного аналізу процесу педагогічного моделювання І. Липського (Липский, 2004) окреслено вихідні принципи побудови моделей і послідовність операцій під час їх розроблення:

- формулювання цілей і конкретних завдань моделювання;
- збирання, систематизація та оброблення інформації, що стосується порушених завдань;
- виокремлення основних факторів, які суттєво впливають на досліджуваний об'єкт або явище;
- побудова моделі з огляду на завдання, які вона покликана розв'язувати;
- доопрацювання моделі стосовно конкретних, фіксованих соціально-педагогічних умов з урахуванням виокремлених істотних факторів, добір оптимальних варіантів отриманих результатів;

– розроблення комплексу рекомендацій зі зміни педагогічного об'єкта на завершальному етапі моделювання (етап перенесення результатів на об'єкт).

Адаптований до проблем дослідження алгоритм переводу потреб професійної діяльності в умовах нової української школи у зміст професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей, виглядає так: усвідомлення необхідності зміни педагогічної діяльності в новій українській школі; відбір та узагальнення професійного контенту педагогічної діяльності в новій українській школі; виокремлення та опис трудових функцій – компетентностей – результатів навчання майбутніх педагогів для діяльності у новій українській школі; розробка складової моделі випускника вищих педагогічних закладів стосовно педагогічної діяльності в новій українській школі; розробка засобів діагностики опанування компетентностями стосовно педагогічної діяльності в новій українській школі; розробка модуля навчального плану підготовки майбутніх педагогів для діяльності у новій українській школі; відбір педагогічних умов та засобів, які забезпечать ефективність процесу підготовки.

Зазначене вище дає змогу визначити мету дослідження – абстрагування моделі підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи, що має:

– базуватися на принципі випередження якістю випускника темпу змін теорії та практики навчально-виховної діяльності у закладах середньої освіти;

– відповідати формуванню фахівця, зорієнтованого на майбутнє;

– враховувати зміни професійної педагогічної діяльності в новій українській школі;

– базуватися на розроблених основах нової української школи;

– відповідати сучасним тенденціям оновлення змісту вищої освіти (проектування нових навчальних програм) щодо узгодження стандартів професійної діяльності й стандартів професійної освіти;

– реалізувати принципи і методологічні установки застосування компетентнісного підходу та модульної організації процесу навчання (в яких підсумкові вимоги до випускників навчальних закладів різного рівня представлені у вигляді компетентностей);

– відтворювати теоретико-методологічний, цільовий, змістово-процесуальний й контрольо-оцінювальний компоненти;

– враховувати загальнопедагогічні підходи до вищої професійної освіти, загальні й конкретні закономірності навчально-виховного процесу у ВНЗ, загально дидактичні та специфічні принципи викладання профільних дисциплін у ВНЗ;

– інтегрувати адекватні завданням педагогічні технології, засоби, методи та

прийоми (щодо проведення теоретичних, практичних занять, організації самостійної та індивідуальної роботи);

– зважати на поступальність процесу підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи;

– вплив зовнішніх чинників (які спричинюють необхідність підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи й вмотивують її доцільність у закладі вищої освіти) та внутрішніх чинників (система професійної підготовки до інноваційної діяльності майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей) і результату підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи.

Виокремлені нами (Сас, 2014) та адаптовані до підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи педагогічні підходи (системний, особистісно орієнтований, культурологічний, аксіологічний, інноваційний, випереджувальний; компетентнісний, практико-діяльнісний, маркетинговий) схарактеризовані в працях В. Андрущенка, Г. Балла, І. Беха, В. Краєвського, А. Кузьмінського, В. Лозової, В. Лугового, Л. Макарової, В. Матросова, С. Мельника, Н. Нічкало, Дж. Рассела, О. Савченко, О. Сухомлинської, Г. Троцько, С. Трубочова й інших науковців у галузі теорії та практики вищої професійної освіти.

Професійна підготовка підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи відбувається на основі загальних і конкретних закономірностей навчально-виховного процесу у ВНЗ, що досліджені А.Алексюком, Л. Занковим, В. Кременем, З. Курлянд, А. Кузьмінським, Н. Мойсеюк, В. Ортинським, В. Симоненком та іншими вченими-дидактами.

З огляду на виконання мети й завдань професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи, варто дотримуватися загальних дидактичних принципів (науковості, систематичності й послідовності, свідомості навчання, активності й самостійності, наочності, ґрунтовності, зв'язку навчання з практичною діяльністю, єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання) (Кузьмінський, 2005) та специфічних принципів з викладання (комплексності; інтегрованості; організації проблемного навчання; опори на дослідницькі компетентності; стимулювання сприйнятливості до нового).

Цільовий блок моделі представляє відомості про мету, завдання, суб'єктів та очікувані результати професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи.

Під педагогічною метою професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи розуміють забезпечення потреб майбутніх вчителів – до професійної діяльності в умовах нової української школи; формування таких новоутворень у системі знань, умінь, навичок, світогляду, особистості студентів, які дають їм змогу застосовувати відповідні інновації в навчально-виховний процес. У такому випадку педагогічна мета розглядається як багатовимірне поняття, яке включає в себе забезпечення відповідних педагогічних умов, освітнього процесу та результату професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи.

Завдання: формування компетентності стосовно педагогічної діяльності в унівній українській школі через предметний зміст, змістове забезпечення, дібрані педагогічні засоби, форми й методи.

Суб'єктами педагогічної взаємодії, які реалізують мету та завдання професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи, постають викладачі й студенти педагогічних спеціальностей закладів вищої професійної освіти України.

Очікувані результати: сформованість компетентності стосовно професійної діяльності в умовах нової української школи.

Змістово-процесуальний блок моделі професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи репрезентований відповідними вибірковими навчальними дисциплінами, окремими модулями та дидактичними одиницями модулів (на вибір навчального закладу), предметним змістом, змістовим забезпеченням, засобами, формами й методами педагогічної взаємодії, що вможливають підвищення професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи.

У контрольно-оцінювальному блоці схарактеризовано методичний інструментарій для діагностики рівнів сформованості компетентності стосовно професійної діяльності в умовах нової української школи, що виявляються через розроблені критерії й показники і дозволяють визначити освітні дефіцити й спроектувати форми участі студентів у своїй освіті.

Отже, у статті запропоновано загальнотеоретичні підходи до побудови моделі підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи, обґрунтовано основні, структурні блоки моделі і характер їх взаємодії. Під час розробки моделі вчинена спроба врахувати зовнішні і внутрішні чинники (зв'язки), що обумовлюють досягнення завдань дослідження – забезпечення відповідних педагогічних умов, освітнього процесу та результату професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи. Пропонована модель відповідає виявленим тенденціям до узгодження змін професійної діяльності та змісту професійної освіти на прикладі підготовки професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи. Розроблена модель обумовлює можливість: враховувати цілеспрямовані педагогічні (освітні) процеси і стихійні, зовнішні освітні процеси, сукупність яких детермінує професійне становлення майбутнього вчителя освітніми засобами; системно описати і проаналізувати професійну підготовку як цілісне явище; реалізувати синергетичний підхід, що дозволяє виявити локальні зв'язки між елементами розробленої моделі.

Дана модель може розглядатися як основа своєрідної стратегії професійної освіти на сучасному етапі, але разом з тим, ефективність застосування представленої моделі професійної підготовки майбутніх вчителів – студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності в умовах нової української школи (на засадах компетентнісного підходу та модульної організації процесу навчання) необхідно перевірити в експериментальній частині дослідження для подальшого осмислення та коригування.

Список використаних джерел

- Архангельский, С. И. (1980). Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы: учеб.-метод. пособ. Москва: Высшая школа.
- Бабанский, Ю. К. (Ред.). (1988). Педагогика: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. Москва: Просвещение.
- Веников, В. А., & Веников, В. Г. (1984). Теория подобия и моделирования. Москва: Высшая школа.
- Гершунский, Б. С. (1998). Философия образования. Москва: Московский психолого-социальный институт.
- Кузьмінський, А. І. (2005). Педагогіка вищої школи. Київ: Знання.
- Курлянд, З. Н. (Ред.). (2005). Педагогіка вищої школи. Київ: Знання.
- Липский, И. А. (2004). Социальная педагогика: методологический анализ. Москва: ТЦ Сфера.
- Михеев, В. И. (2010). Моделирование и методы теории измерений в педагогике. Москва: Эдиториал УРСС.
- Савельев, А. Я. (Уклад.). (2005). Модель формування фахівця з вищою освітою на сучасному етапі. Київ: НІВОО.
- Сас, Н. М. (2014). Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційного управління: стан та перспективи: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.

References

- Arkhangelskii, S. I. (1980). *Uchebnyi protsess v vysshei shkole, ego zakonomernye osnovy i metody [The educational process in higher education, its regular principles and methods]: ucheb.-metod. posob.* Moskva: Vysshiaia shkola [in Russian].
- Babanski, Yu. K. (Ed.). (1988). *Pedagogika [Pedagogy]: ucheb. posob. dlia stud. ped. in-tov.* Moskva: Prosveshchenie [in Russian].
- Gershunskii, B. S. (1998). *Filosofia obrazovaniia [Philosophy of Education].* Moskva: Moskovskii psikhologo-sotsialnyi institut [in Russian].
- Kuzminskiy, A. I. (2005). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school].* Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

- Kurliand, Z. N. (Ed.). (2005). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of high school]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Lipskii, I. A. (2004). *Sotsialnaia pedagogika: metodologicheskii analiz [Social pedagogy: methodological analysis]*. Moskva: TTs Sfera [in Russian].
- Mikheev, V. I. (2010). *Modelirovanie i metody teorii izmerenii v pedagogike [Modeling and methods of measurement theory in pedagogy]*. Moskva: Editorial URSS [in Russian].
- Saveliev, A. Ya. (Comp.). (2005). *Model formuvannia fakhivtsia z vyshchoiu osvitoiu na suchasnomu etapi [Model of formation of specialist with higher education at the present stage]*. Kyiv: NIIVO [in Ukrainian].
- Sas, N. M. (2014). *Pidhotovka maibutnikh kerivnykiv navchalnykh zakladiv do innovatsiinoho upravlinnia: stan ta perspektyvy [Preparation of future heads of educational institutions for innovative management: status and prospects]: monohrafiia*. Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Venikov, V. A., & Venikov, V. G. (1984). *Teoriia podobii i modelirovaniia [Theory of Similarity and Modeling]*. Moskva: Vysshaia shkola [in Russian].

GRYNYOVA M., GRYNYOV S., SAS N.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

GENERAL-THEORETICAL APPROACHES TO BUILDING A MODEL FOR PREPARATION OF FUTURE TEACHERS - STUDENTS OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Modeling in pedagogy and vocational training is determined by the search for ways to improve the training of specialists. However, in pedagogy there is no unambiguous attitude to the modeling method. So far, there are disputes about the possibility of its application in this field.

In the article, the authors substantiate the necessity of using the modeling method to solve the issue of preparing future teachers - students of pedagogical specialties for professional activity in the conditions of NUSH. The basic theoretical approaches to modeling in pedagogy are analyzed. They propose the author's algorithm for translating the needs of professional activity in the conditions of the new Ukrainian school into the content of professional training of future teachers - students of pedagogical specialties. They characterize isolated and adapted to the preparation of future teachers - students of pedagogical specialties for professional activity in the conditions of NUSH pedagogical approaches, generally pedagogical, special and specific principles. Reveal the components of the target, content, processing and control units of the proposed model.

The general theoretical approaches to the construction of the model of preparation of future teachers - students of pedagogical specialties for professional activity in the conditions of the new Ukrainian school are offered, the basic, structural blocks of the model and the nature of their interaction are substantiated. The offered model corresponds to the revealed tendencies to harmonization of changes of professional activity and content of vocational education on the example of preparation of vocational training of future teachers - students of pedagogical specialties for professional activity in the conditions of the new Ukrainian school. The developed model makes it possible to: take into account purposeful pedagogical (educational) processes and spontaneous, external educational processes, the totality of which determines the professional formation of the future teacher by educational means; systematically describe and analyze vocational training as a holistic phenomenon; implement a synergistic approach to identify local links between elements of the developed model.

This model can be considered as the basis of a peculiar strategy of vocational education at the present stage, but at the same time, the effectiveness of applying the presented model of vocational training of future teachers - students of pedagogical specialties to professional activity in the conditions of the new Ukrainian school (on the basis of a competent approach and modular organization of the learning process) should be checked in the experimental part of the study for further reflection and correction.

Keywords: *professional activity in the conditions of NUSH; model of future teacher training; pedagogical approaches and principles; targeted; content-processing and control-evaluation blocks of the model*

Стаття надійшла до редакції 04.10.2019 р.